כ״ח תשרי תשפ״ד

13 לאוקטובר 2023

נייר מדיניות : חלופות לדירקטיבה מדינית לאוכלוסייה האזרחית בעזה

תקציר מנהלים

1. מדינת ישראל נדרשת לחולל שינוי רב-משמעות במציאות האזרחית ברצועת עזה לאור פשעי החמאס שהובילו למלחמת ״חרבות ברזל״, לשם כך עליה להחליט מהו היעד המדיני ביחס לאוכלוסיה האזרחית בעזה שאליו יש לחתור במקביל להפלת שלטון החמאס.

2. היעד שיוגדר על ידי הממשלה מחייב פעולה אינטנסיבית כדי לרתום את ארה״ב ומדינות נוספות לתמיכה ביעד זה.

3. הנחות יסוד לעבודה בכל דירקטיבה:
   א. מיטוט שלטון חמאס.
   ב. פינוי האוכלוסיה מחוץ לאזור הלחימה הינו לטובתם של אזרחי הרצועה.
   ג. נדרש לתכנן ולתעל סיוע בינלאומי שיגיע למרחב בהתאם לדירקטיבה הנבחרת.
   ד. בכל דירקטיבה נדרש לבצע תהליך עומק של הטמעת שינוי אידיאולוגי (דֵּה - נָאצִיפִיקַצְיָה).
   ה. דירקטיבה נבחרת תתמוך את היעד המדיני לגבי עתיד הרצועה ותמונת סיום של המלחמה.

4. במסמך זה יוצגו שלוש חלופות אפשריות כדירקטיבה של הדרג המדיני בישראל ביחס לעתיד האוכלוסייה האזרחית ברצועת עזה, כל דירקטיבה נבחנה לאור המאפיינים הבאים:
   - **אופרטיבית** - היכולת לממש מבצעית.
   - **לגיטימציה** - בינ״ל / פנימית / משפטית.
   - **היכולת לבצע שינוי אידיאולוגי תפיסתי** בקרב האוכלוסיה ביחס ליהודים ולישראל.
   - **השלכות אסטרטגיות** רחבות.

5. שלושת החלופות שנבחנו הינן:

- חלופה א׳: הישארות האוכלוסייה בעזה וייבוא שלטון הרש״פ.
- חלופה ב׳: הישארות האוכלוסייה בעזה והצמחת שלטון ערבי מקומי.
- חלופה ג׳: פינוי האוכלוסייה האזרחית מעזה לסיני.

6. מבחינה מעמיקה של החלופות ניתן לעמוד על התובנות הבאות:

א. **חלופה ג׳ – החלופה שתניב תוצאות אסטרטגיות חיוביות וארוכות- טווח לישראל, והינה חלופה ברת- ביצוע. נדרשת נחישות של הדרג המדיני אל מול לחץ בינ״ל תוך דגש לרתימת ארה״ב ומדינות פרו ישראליות נוספות למהלך.**

ב. חלופות א׳ וב׳ סובלות ממגרעות משמעותיות, בעיקר מבחינת השלכותיהן האסטרטגיות וחוסר ההיתכנות לטווח הארוך. שתיהן לא יספקו את האפקט ההרתעתי הדרוש, לא יאפשרו שינוי תודעתי, ועלולות להוביל בתוך מספר שנים לאותן בעיות ואיומים שעימן התמודדה מדינת ישראל מ-2007 עד היום.

ג. חלופה א׳ הינה החלופה עם הכי הרבה סיכונים, הפילוג באוכלוסייה הפלסטינית ביו״ש ובעזה הוא מהגורמים המרכזיים המקשים על הקמת מדינה פלסטינית. **בחירה בחלופה זו משמעה ניצחון חסר תקדים לתנועה הלאומית הפלסטינית, ניצחון שיעלה במחיר של אלפי אזרחים וחיילים ישראלים ואינו מבטיח את ביטחון לישראל.**

חלופה א׳

הישארות האוכלוסייה האזרחית בעזה וייבוא שלטון הרש״פ

מיקום ושלטון

1. מרבית האוכלוסייה נשארת בעזה.
2. ממשל צבאי ישראלי בשלב הראשון ; בהמשך ייבוא הרש״פ והצבתה כגורם השלטוני בעזה.

משמעויות מבצעיות

1. מחייב לחימה באזור רווי אוכלוסייה. כרוך בסיכון חיילינו ודורש זמן רב.
2. ככל שתימשך הלחימה האינטנסיבית כך יגבר הסיכון לפתיחת חזית שנייה בצפון.
3. האוכלוסיה העזתית תתנגד להשלטת הרש״פ (נוסה בעבר).
4. אחריות הומניטרית – מוטלת בסיום המלחמה במלואה על ישראל על כל המשתמע מכך.

לגיטימציה בינ״ל / משפטית

1. במבט ראשון, נראה שזו חלופה פחות חמורה מבחינה הומניטרית ולכן יהיה קל יותר לזכות בתמיכה רחבה. אך בפועל, חלופה הכרוכה בהשארת האוכלוסייה עלולה להיות הגרועה ביותר, שכן יש לצפות להרוגים ערביים רבים בשלב המבצעי, כל עוד האוכלוסייה תישאר בערים ותהיה מעורבת בלחימה.
2. זמן הביצוע יהיה ממושך, ואיתו יארך גם פרק הזמן שבו יפורסמו תמונות של אזרחים שנפגעו בלחימה.
3. שלטון צבאי על האוכלוסייה הערבית יקשה על ישראל לשמר תמיכה בינ״ל רחבה ויוביל ליצירת לחץ להקמת ממשל של הרש״פ.

יצירת שינוי אידיאולוגי

1. חובה לעצב נרטיב ציבורי של הפנמת הכישלון והעוולה המוסרית של תנועת החמאס, והחלפת התפיסה הישנה באידיאולוגיה אסלאמית מתונה. מדובר בתהליך דומה לתהליך הדֶּה־נָאצִיפִיקַצְיָה שבוצע בגרמניה הנאצית וביפן האימפריאלית. בין היתר, חיוני יהיה להכתיב את חומרי הלימוד של בתי הספר ולאכוף את השימוש בהם במשך דור שלם.
2. הכנסת הרש״פ תקשה מאוד על הכתבת חומרי לימוד שיחנכו ללגיטימציה של ישראל. כבר כעת חומרי הלימוד של הרש״פ – בדומה לאלו של חמאס – מחנכים לשנאה ועוינות לישראל.
3. ניתן אומנם להתנות את ייבוא הרש״פ בהכתבה ישראלית של חומרי הלימוד, אבל אי אפשר לוודא שזה אכן יבוצע, שכן הרש״פ עצמה עוינת את ישראל באופן מהותי.
4. יש להעריך שהרש״פ לא תפעל בתקיפות לעיצוב נרטיב ציבורי של הבנת כישלון והעוולה המוסרית של תנועת החמאס, ולא תפעל לקידום אידיאולוגיה אסלאמית מתונה.
5. גם כיום ישנה ביו״ש תמיכה ציבורית נרחבת בחמאס. הנהגת הרש״פ נתפסת ברחבי יו״ש כמושחתת וחלולה, והיא מפסידה לחמאס מבחינת תמיכה ציבורית.

השלכות אסטרטגיות

1. הרש״פ הינה גוף עוין לישראל שעומד על כרעי תרנגולת. חיזוקה עלול לגרום להפסד אסטרטגי לישראל.
2. הפילוג בין האוכלוסייה הפלסטינית ביו״ש ובעזה הוא אחד החסמים העיקריים כיום להקמת מדינה פלסטינית. לא ייתכן שהתוצאה של המתקפה הזו תהיה ניצחון חסר תקדים לתנועה הלאומית הפלסטינית וסלילת הדרך להקמת מדינה פלסטינית.
3. המודל הנוכחי ביו״ש, של שלטון צבאי ישראלי ושלטון אזרחי של הרש״פ, בלתי יציב ועתידו לוט בערפל. הוא נסבל ביו״ש רק בזכות ההתיישבות היהודית הרחבה בכל האזור. זאת מכיוון שאין היתכנות לשליטה ישראלית צבאית ללא נוכחות של התיישבות יהודית (ואין לצפות להירתמות של תנועות התיישבותיות בתנאים של הבאת הרש״פ מחדש לעזה).
4. אין דרך לקיים כיבוש צבאי יעיל בעזה רק על בסיס נוכחות צבאית ללא התיישבות, ותוך זמן קצר תעלה דרישה פנים-ישראלית ובינלאומית לנסיגה – המשמעות מצב ביניים שלא יזכה ללגיטימציה בינלאומית ארוכת טווח _ בדומה למצב של יו"ש היום, רק גרוע יותר. מדינת ישראל תיחשב לכוח קולוניאליסטי עם צבא כיבוש. מוצבים ובסיסים יותקפו והרש״פ תכחיש כל מעורבות.
5. **נוסה ונכשל**– יש להזכיר כי מתווה של מסירת השטח לרש״פ ואז הוצאת השליטה הצבאית, נוסה בשנת 2006 - חמאס זכה בבחירות ואז השתלט בכוח על הרצועה, אין שום הצדקה למאמץ הלאומי המלחמתי הישראלי לכיבוש עזה אם בסוף נחזור על אותה טעות שהובילה לסיטואציה הנוכחית (מלחמה כוללת עם החמאס).
6. **הרתעה** - חלופה זו לא תשיג את ההרתעה הנדרשת כלפי חיזבאללה, להיפך, חלופה זו מצביעה על חולשה ישראלית עמוקה אשר תאותת לחיזבאללה שהם לא ישלמו מחיר של ממש על עימות עם ישראל, שכן זו לכל היותר תבצע מהלך דומה לזה שבוצע בלבנון בעבר – השתלטות מוגבלת בזמן, ולבסוף נסיגה.
7. אם צה״ל יילחם לכיבוש הרצועה, אך לבסוף התוצאה המדינית תהיה שלטון הרש״פ והפיכת הרצועה, שוב, לישות עוינת, יכולתה של ישראל לגייס לוחמים תיפגע אנושות. מהלך כזה יהווה מחדל היסטורי ואיום קיומי על עתיד המדינה.

כ״ח תשרי תשפ״ד

13 לאוקטובר 2023

חלופה ב׳

הישארות האוכלוסייה בעזה והצמחת שלטון ערבי מקומי

מיקום ושלטון

1. מרבית האוכלוסייה נשארת בעזה.
2. **שלטון בשלב ראשון** - ממשל צבאי ישראלי; **כפתרון ביניים** - המשך ניסיון לבנות הנהגה פוליטית ערבית מקומית, לא אסלאמיסטית, לניהול היבטים אזרחיים במתווה של תצורת השלטון הקיימת באיחוד האמירויות, **פתרון קבע לחלופה זו אינו נראה באופק**.
3. אחריות הומניטרית – מוטלת בסיום המלחמה במלואה על ישראל על כל המשתמע מכך.

ביצוע מבצעי

1. מחייב לחימה באזור רווי אוכלוסייה. כרוך בסיכון חיילינו ודורש זמן רב.
2. ככל שתימשך הלחימה האינטנסיבי, כך יגבר הסיכון לפתיחת חזית שנייה בצפון.

לגיטימציה בינ״ל/משפטית

1. בדומה לחלופה א׳, חלופה זו תדרוש לחימה באזור רווי אוכלוסייה ותגרום להרוגים רבים.
2. זמן הביצוע יהיה ממושך, החמאס ינצל זאת למאמץ ל״פ במסגרתו יפורסמו תמונות של ׳הרג אזרחים׳ ע״י ישראל.
3. שלטון צבאי על אוכלוסייה אזרחית יקשה על ישראל לשמר תמיכה בינ״ל רחבה לאורך זמן.

יצירת שינוי אידיאולוגי

4. במצב הנוכחי, היעדר של תנועות אופוזיציה מקומיות לחמאס שניתן להשליטן במקום. כלומר, גם אם תקום הנהגה מקומית בסגנון אמירויות, מדובר עדיין בתומכי חמאס.
5. מצב זה יקשה רבות על יצירת השינוי האידיאולוגי הנדרש ומיגור החמאס כתנועה לגיטימית. לשם השוואה, בתהליך דֶּה־נָאצִיפִיקַצְיָה של גרמניה השלטון שלאחר הכיבוש התבסס על מנהיגים שהתנגדו לנאצים.
6. בהיעדר תנועה מקומית רחבה שמחויבת למיגור אידיאולוגי של החמאס, קשה יהיה לייצר את השינוי האידיאולוגי הדרוש.

השלכות אסטרטגיות

- בטווח הקצר, הפלת החמאס וכיבוש הרצועה יהוו צעדים משמעותיים להחזרת ההרתעה הישראלית ושינוי המציאות.
- ואולם, נראה שהאפקט ההרתעתי לא יהיה מספק והולם ביחס לחומרת מתקפת הפתע. כמו כן, המסר שיועבר לחיזבאללה ולאיראן לא יהיה מספיק נחרץ. הרצועה תמשיך להיות קר פורה לניסיונות השפעה והצמחת ארגוני טרור מחדש.
- סביר להניח שמהלך כזה יזכה לתמיכה של מדינות המפרץ בשל המכה הקשה שתינתן לתנועת האח״ס, אך כמות ההרוגים מקרב ערביי עזה הכרוכה במהלך, תקשה על כך.
- בטווח הארוך, יהיה לחץ פנים-ישראלי ובינ״ל להחליף את הממשל הצבאי הישראלי בממשל ערבי מקומי כמה שיותר מהר, אין ערובה לכך שההנהגה החדשה תתנגד לרוח החמאס.
- ממשל ערבי מקומי יתקשה מאוד לבצע את השינוי הנרטיבי והאידיאולוגי הדרוש, משום שבעזה חיים בני דור שלם שהתחנך על ברכי אידיאולוגיית חמאס, ושכעת גם יחוו את הכיבוש הצבאי הישראלי. התרחיש הסביר אפוא אינו שינוי תפיסה אידיאולוגי, אלא הקמה של תנועות אסלאמיסטיות חדשות ייתכן שאף קיצוניות יותר.
- גם חלופה זו אינה מקנה לישראל תמורה אסטרטגית ארוכת טווח כלשהי. להיפך, היא עלולה להתגלות כנטל אסטרטגי בתוך מספר שנים.

חלופה ג׳

פינוי האוכלוסייה האזרחית מעזה לסיני

מיקום ושלטון

1. עקב הלחימה נגד חמאס, נדרש פינוי אוכלוסייה שאינה לוחמת משטח הלחימה.
2. ישראל תפעל לפינוי האוכלוסיה האזרחית לסיני.
3. בשלב הראשון יוקמו ערי אוהלים במרחב סיני; בהמשך, יצירת מסדרון הומניטרי לסיוע לאוכלוסייה האזרחית של עזה ובניית ערים באזור מיושב מחדש בצפון סיני.
4. יש ליצור אזור סטרילי של מספר קילומטרים בתוך מצרים ולא לאפשר חזרה של האוכלוסייה לפעילות / מגורים בסמוך לגבול ישראל וזאת בנוסף ליצירת פרימטר בטחוני בשטחנו בסמוך לגבול עם מצרים.

מבצעי

1. קריאה לפינוי אוכלוסייה שאינה לוחמת משטח הלחימה של תקיפת החמאס.
2. בשלב הראשון, פעולות מהאוויר תוך מיקוד בצפון הרצועה כדי לאפשר את התמרון הקרקעי לשטח שכבר מפונה ואינו דורש לחימה באזור רווי אוכולוסייה אזרחית.
3. בשלב השני, תמרון קרקעי לכיבוש השטח באופן הדרגתי מהצפון ולאורך הגבול עד לכיבוש כלל הרצועה וטיהור הבונקרים התת-קרקעיים מלוחמי חמאס.
4. שלב התמרון הקרקעי האינטנסיבי ייערך פחות זמן לעומת חלופות א׳ וב׳ ולכן יצמצם את זמן החשיפה לפתיחת החזית הצפונית במקביל ללחימה בעזה.
5. חשוב להשאיר את צירי התנועה לכוון דרום שמישים כדי לאפשר פינוי של אוכלוסייה אזרחית לכיוון רפיח.

לגיטימציה בינ״ל/משפטית

1. במבט ראשון, נדמה שחלופה זו, שכרוכה בפינוי משמעותי של אוכלוסייה, עלולה להיות מורכבת מבחינת לגיטימציה בינ״ל.
2. להערכתנו, לחימה לאחר פינוי אוכלוסייה תוביל לפחות נפגעים מקרב האוכלוסייה האזרחית לעומת מספר הנפגעים הצפוי במידה והאוכלוסייה נשארת (כפי שמופיע בחלופות א׳ + ב׳).

3. הגירה מסיבית מאזורי לחימה (סוריה, אפגניסטאן, אוקראינה) ותנועת אוכלוסייה היא תוצאה טבעית ומתבקשת לאור הסכנות הכרוכות מהישארות בשטח הלחימה.
4. גם לפני המלחמה, היה ביקוש רב להגירה מחוץ לעזה בקרב האוכולוסיה המקומית והמלחמה רק צפויה להגביר תופעה זו.
5. **מבחינה משפטית:**
   א. מדובר במלחמת מגן נגד ארגון טרור שביצע פלישה צבאית לישראל.
   ב. הדרישה לפינוי אוכלוסיה לא לוחמת מהשטח היא שיטה מקובלת שחוסכת בחיי אדם וכך פעלו האמריקאים בעיראק ב-2003.
   ג. למצרים יש חובה במשפט הבינלאומי לאפשר מעבר של אוכלוסייה.
6. על ישראל לפעול לקידום יוזמה דיפלומטית רחבה במטרה מדינות אשר יירתמו לסייע לאוכלוסייה שהתפנתה ואשר יסכימו לקלוט אותם כמהגרים.
7. רשימה של מדינות שמן הראוי ויירתמו ליוזמה, ראה נספח א׳ למסמך זה.
8. בטווח הארוך, חלופה זו תזכה ללגיטימציה רחבה יותר שכן מדובר באוכלוסייה שתשולב במסגרת מדינתית עם אזרחות.

יצירת שינוי אידיאולוגי

1. גם בחלופה זו יהיה צורך בשינוי התפיסה האידיאולוגית של האוכלוסייה, אולם לישראל לא תהיה היכולת לשלוט על התכנית מאחר והיא מתקיימת מחוץ לשטחה.
2. ביחס לחלופה א׳ וב׳, צריבת תודעת כישלון בקרב האוכלוסייה תסייע ביצירת מציאות ביטחונית משופרת לשנים רבות והרתעת האוכלוסייה.

השלכות אסטרטגיות

1. **הרתעה** - תגובה הולמת זו תאפשר יצירת הרתעה משמעותית במרחב כולו, ותהווה מסק העברת מסר חזק לחיזבאללה שלא יהין לעשות מהלך דומה בדרום לבנון.
2. הפלת החמאס תזכה לתמיכה מצד מדינות המפרץ. בנוסף, חלופה זו תהווה מכה משמעותית וחד-משמעית.
3. חלופה זו תחזק את השלטון המצרי בצפון סיני. יש לדאוג להגבלה של הכנסת נשק לצפון סיני ולא לתת לגיטימציה לשינוי סעיפי הפירוז של הסכם השלום.
4. יש לכרוך את העניין במאמץ רחב יותר של הוקעת האח״ס במצרים ובעולם בכלל, והפיכת הארגון למוקצה וגרוע כמו ,דעאש, _ מבחינה משפטית, בכל העולם ובייחוד במצרים

נספח א׳: מדינות וגופים שיכולים לתרום לפתרון המשבר ההומניטרי בעזה

ארצות הברית

תרומה אפשרית: סיוע בקידום היוזמה מול מדינות רבות כולל הפעלת לחץ על מצרים, טורקיה, קטאר, ערב הסעודית והאמירויות לתרום ליוזמה או במשאבים או הקליטת עקורים.

תמריצים: אינטרס בניצחון ישראלי מובהק ושיקום ההרתעה של המערב כולו שנפגע עקב המתקפה על ישראל. שיקום מעמדה כמנהיגה עולמית ומדינת מפתח לפתרון משברים. אינטרס ביצירת שינוי אזורי משמעותי ומתן מכה לציר הרדיקלי.

מצרים

תרומה אפשרית: פתיחת מעברים וקליטה מיידית של אוכלוסייה מעזה שתצא ותתאסף באיזורים בסיני; להקצות שטח להתיישבות; הפעלת לחץ מדיני על טורקיה ומדינות אחרות לעשות זאת מתוך העדפה על פני קליטה של מספר גדול של עקורים; מעטפת בטחונית לאיזורי ההתארגנות הראשוניים מחוץ לרצועה.

תמריצים אפשריים:

לחץ מצד ארצות הברית ומדינות אירופה לקחת אחראיות ולפתוח את מעבר רפיח ליציאה אל סיני; סיוע כספי למשבר הכלכלי הנוכחי במצרים.

ערב הסעודית

תרומה אפשרית: סלי קליטה ותקציב לארגון מאמצי העברת האוכלוסייה למדינות שונות; באופן לא פומבי תקצוב קמפיינים שמציגים את הנזק שחמאס גורם ופוגעים בתדמיתו.

תמריצים: לחץ מצד ארצות הברית בנוסף להתחייבות להשתמש במטריית ההגנה של קבוצות הקרב שהוסטו לאיזור נגד איראן כתעודת ביטוח; עניין במיצוב סעודיה כמסייע למוסלמים במשבר; אינטרס סעודי בניצחון ישראלי מובהק על חמאס.

משרד המודיעין

מדינות אירופה ובפרט הים התיכון – יוון/ספרד

תרומה: קליטה ויישוב.

תמריצים: סלי קליטה ותמיכה כספית לטובת התהליך מצד מדינות ערב.

מדינות צפון אפריקה נוספות (מרוקו, לוב, טוניסיה)

תרומה: קליטה ויישוב; סיוע מיידי באיזורי ההתארגנות מחוץ לרצועה.

תמריצים: סלי קליטה ותמיכה כספית לטובת התהליך מצד מדינות ערב; אחווה ערבית; לחץ מצד מדינות אירופה; פעולה דרך קשרים שיש לישראל עם חלק מאותן מדינות באופן שיאפשר להן לשמור על קשרים אלו תוך כדי שהתדמית שלהן בקרב ערביי העולם לא נפגעת.

קנדה

תרומה: קליטת אוכלוסייה ויישובה במסגרת מדיניות ההגירה המתירנית.

משרדי פרסום גדולים

תרומה אפשרית: קמפיינים שמקדמים את התכנית בעולם המערבי ואת המאמץ לפתור את המשבר באופן שלא מסית ומשחיר את ישראל; קמפיינים ייעודיים לעולם שאינו פרו-ישראלי שבו ממוקדים במסר של סיוע לאחים הפלסטינים ושיקומם גם במחיר של טון ״נוזף״ או אף פוגע, בישראל, המיועד לאוכלוסיות שלא יהיו מסוגלות לקבל מסר אחר.

קמפיינים ייעודיים **לתושבי עזה עצמם** שיניע אותם להסכים לתכנית - המסרים צריכים להיות סובבים סביב אובדן האדמה, כלומר להבהיר שאין יותר תקווה לחזור לשטחים שישראל תכבוש בזמן הקרוב, בין אם זה נכון ובין אם לאו. התמונה צריכה להיות ״אללה דאג שאיבדתם את האדמה הזאת בגלל ההנהגה של חמאס – אין אלא לעבור למקום אחר בסיוע אחיכם המוסלמים״.